

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان

Curriculum Framework for Emotional Literacy Training for Student Teachers at Teacher Training University of Iran

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۷/۲۷، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۱/۹/۱۳، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۲

 [20.1001.1.25382241.1402.14.27.5.7](https://doi.org/10.25382/241.1402.14.27.5.7)

Gh.Bahadormotlagh, Dr.Gh.Ahmadi,
Dr.S.Nasri, Dr.M.Imamjomeh

غلام بهادر مطلق^{۱*}، غلامعلی احمدی^۲، صادق نصری^۳

محمد رضا امام جمعه^۴

Abstract: Focusing on emotional field in the curriculum could be considered as an important factor in developing professional values, developing relationships between teachers and learners, and creating positive outcomes for learners. Designing a curriculum based on emotional literacy in Teacher Training University enriches the experience of learners and provides an opportunity to test the content and teach emotional literacy. This could increase the level of awareness of teachers and student teachers in the field of emotional literacy, increase the effective and efficient communication between teachers and learners, and transfer the concepts and experiences of the teachers are given to the learners. The purpose of the present research was to design and validate the elements of the emotional literacy curriculum in student teachers of Teacher Training University of Iran. For this purpose, qualitative and quantitative methods have been used in the form of a mixed design (qualitative and quantitative). A semi-structured interview with expert professors in this field was used to collect data. Using targeted sampling, 14 interviews were conducted with curriculum professors and psychologists. The interviews were analyzed using three stages of coding (open, central and selective). After analyzing the interviews and extracting the pattern, it was validated using the Delphi method. The research results were presented in the form of a model consisting of 10 main categories. The aim of the curriculum is knowledge, attitude and skill emotional literacy. In the content dimension, the principles of content selection and the principles of content organization were obtained. The features of the teaching learning strategies of this program are interactive, practical and exploratory. The evaluation dimensions of emotional literacy curriculum are evaluation principles and methods. Model of emotional literacy curriculum in Teacher Training University could provide student teachers appropriate content, teaching learning strategies and evaluation of emotional literacy and equip them with the right knowledge, attitude and skills which could lead to vast changes

Keywords: curriculum, emotional literacy, student teachers, Teacher Training University

چکیده: توجه به حوزه عاطفی در برنامه درسی می تواند عامل مهمی در توسعه ارزش های حرفه ای، توسعه روابط بین معلم و فراگیر و ایجاد پیامدهای مثبت در فراگیران به حساب آید. طراحی برنامه درسی مبتنی بر سواد عاطفی در دانشگاه فرهنگیان موجب غنی سازی تجارب یادگیرندگان، فرصتی برای آموذون محتوا و تدریس آموزش سواد عاطفی، افزایش سطح آگاهی های معلمان و دانشجوی معلمان در زمینه ی سواد عاطفی، افزایش ارتباط موثر و کارآمد بین معلمان و یادگیرندگان و انتقال مفاهیم و تجربیات معلمان به یادگیرندگان می شود. هدف از پژوهش حاضر، طراحی و اعتبارسنجی عناصر برنامه درسی سواد عاطفی در دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان ایران بود. برای این منظور از روشهای کیفی و کمی در قالب یک طرح آمیخته (کیفی و کمی) بهره برده شده است. برای جمع آوری داده ها از مصاحبه نیمه ساختار یافته با اساتید خبره در این زمینه استفاده گردید. با استفاده از نمونه گیری هدفمند ۱۴ مصاحبه از استادان برنامه درسی و روانشناسان به عمل آمد. مصاحبه ها با استفاده از سه مرحله کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) مورد تحلیل قرار گرفتند. پس از تحلیل مصاحبه ها و استخراج الگو با استفاده از روش دلفی مورد اعتبارسنجی قرار گرفت. نتایج تحقیق به شکل الگوی متشکل از ۱۰ مقوله اصلی ارائه گردید. اهداف برنامه درسی سواد عاطفی دانشی، نگرشی و مهارتی می باشد. در بعد محتوا، اصول انتخاب محتوا و اصول سازمان دهی محتوا به دست آمد. ویژگی های راهبردهای یاددهی یادگیری این برنامه تعاملی بودن، کاربردی بودن و اکتشافی و کاوشگرانه بودن می باشد. ابعاد ارزشیابی برنامه درسی سواد عاطفی اصول و روش های ارزشیابی می باشد. توجه به الگوی برنامه درسی سواد عاطفی در دانشگاه فرهنگیان به منظور تجهیز دانشجومعلمان به شناخت، نگرش و مهارت های مورد نیاز با استفاده از محتوای مناسب، راهبردهای یاددهی یادگیری و ارزشیابی سواد عاطفی می تواند منشا تحولات وسیع شود.

کلمات کلیدی: برنامه درسی، سواد عاطفی، دانشجومعلمان، دانشگاه فرهنگیان

^۱ دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجایی تهران (نویسنده مسئول).

bahadormotlagh@yahoo.com

^۲ دانشیار گروه برنامه ریزی درسی دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجایی تهران. ahmadigholamali@gmail.com

^۳ دانشیار گروه روانشناسی تربیتی دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجایی تهران. s.nasri@srttu.edu

^۴ دانشیار گروه روانشناسی تربیتی دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجایی تهران. m_r_imam@yahoo.com

مقدمه

نظام آموزش و پرورش مسئولیت سنگینی بر عهده دارد، چراکه تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان بر عهده این نهاد است. به همین دلیل دروس مختلف در آموزش و پرورش باید بتوانند از نظر محتوا نیازهای متنوع دانش آموزان را برآورده کنند. البته وجود یک محتوای خوب و کامل به تنهایی برای موفقیت کافی نیست، بلکه مهم تر از آن، وجود معلمانی است که بتوانند آن محتوا را با بیانی شیوا و جذاب در ذهن دانش آموز به تصویر بکشند. در این صورت نقش حساس و سرنوشت سازمعلمان و توجه به کیفیت تدریس آنها آشکار می شود. به علاوه، آموزش و پرورش متولی آموزش انواع سواد می باشد. بنابراین یکی از مهمترین عوامل پیشرفت و توسعه ی هر جامعه ای، توجه به نیروی انسانی و چگونگی تربیت آنها می باشد.

تأکید بر تکثیر و چندگانگی سواد که به ویژه در دو دهه اخیر مدافعان زیادی داشته است، حکایت از این حقیقت دارد که امروزه دیگر نمی توان سواد را جدای از ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و نهادی که در آن تثبیت شده است در نظر گرفت (حدادی، ۱۳۹۵). سواد یک فرایند مادام العمر است. از انواع سواد می توان به سواد رایانه، سواد بومی، سواد دیجیتال،^۲ سواد بصری،^۳ سواد مدرسه ای،^۴ سواد رسانه ای، سواد سلامت،^۵ سواد عاطفی،^۶ سواد فرهنگی^۷ و سواد اخلاقی^۸ اشاره کرد (بیل، ۲۰۲۰: ۲۲۰۳).

تعاریف مختلفی از سواد عاطفی وجود دارد، اما شاید ساده ترین، دقیق ترین و کاربردی ترین آنها این باشد: توانایی بیان احساسات با کلمات احساسی خاص (هاین، ۲۰۱۳). استینر و پری^{۱۱} (۱۹۹۷)، سواد عاطفی را به عنوان «توانایی درک احساسات خود، گوش دادن و همدلی با دیگران و بیان احساسات به طور موثر» می دانند. از نظراستینر و پری (۱۹۹۷)، سواد عاطفی به بهبود روابط کمک می کند، روابط دوستانه را در میان افراد ایجاد می کند، احساسات جامعه را تشویق می کند و منجر به همکاری می شود که می تواند برای همه مفید باشد بنابراین سواد عاطفی به

-
1. Indigenous literacy
  2. Digital Literacy
  3. Visual Literacy
  4. School Literacy
  5. Health Literacy
  6. Emotional Literacy
  7. Cultural Literacy
  8. Moral Literacy
  9. BiALE
  10. Hein
  11. Steine & Perry

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

شکل بالقوه برای بهزیستی افراد و بهبود کیفیت روابط با دیگران مفید است (کامیلری، کارونا، فالزون و ماسکات، ۲۰۱۲).

هوش هیجانی یک سازه چند عاملی است که از چند توانایی به هم پیوسته عاطفی، شخصی و اجتماعی تشکیل می شود که در رویارویی با مقتضیات زندگی روزمره به یاری فرد می آید (بار-آن و پارکر، ۲۰۱۴). تعاریف هوش هیجانی، هرچند متنوع هستند، تمایل دارند بر ویژگی های فردی تأکید کنند، در حالی که تعاریف سواد عاطفی اغلب به فرآیندهای درونی، اجتماعی و تعامل بین فرآیندها تأکید می کنند (هادون و همکاران، ۲۰۰۵). هوش هیجانی و سواد عاطفی گاهی اوقات به صورت یکسان استفاده می شوند، هوش هیجانی^۴ و سواد عاطفی، مفاهیمی هستند که به طور فزاینده ای در آموزش و دیگر حوزه های زندگی مانند مدیریت و سازمان ها مورد استفاده قرار می گیرد. مدارس از طریق آموزش سواد عاطفی به دانش آموزان کمک می کنند تا عواطف خود را بهتر بشناسند و تبدیل به شنوندگان بهتری شوند، در نتیجه نه تنها دانش آموزان را در مدرسه نگه می دارند، بلکه می بینند که سطح پیشرفت دانش آموزان افزایش می یابد (کوباکو، ۲۰۱۴). با این حال، اکثر سیاست ها و شیوه های آموزشی فعلی در مورد سواد عاطفی صحبت نمی کنند و صدها مدرسه در سراسر کشور به جای استفاده از آنها سیاست های انضباطی که دانش آموزان را از کلاس خارج می کنند را اعمال می کنند. در یک نظام آموزشی آموزش سواد عاطفی به کودکان اجازه دسترسی به برنامه درسی پنهان^۵ را می دهد تا بتوانند یاد بگیرند چگونه نسبت به استرس و کنترل آن واکنش نشان دهند (استیونز، ۲۰۱۳).

به رغم گسترش توجه به سواد عاطفی در نظام های آموزشی کشورهای مختلف در سالهای اخیر، اختلاف نظرهایی در تعاریف و مولفه های سواد عاطفی وجود دارد. در نظام آموزشی ایران خلا تحقیقی جامع در خصوص آموزش سواد عاطفی به ویژه در دانشگاه فرهنگیان به چشم می خورد. چرا که در نظام آموزشی باید علاوه بر بعد شناختی به سایر ابعاد از جمله بعد عاطفی توجه شود. و در این صورت است که دانشجو معلمان می توانند به شناخت بهتری نسبت به احساسات و عواطف خود و دیگران دست یابند و در آموزش سواد عاطفی به فراگیران موثر باشند. اهمیت پژوهش حاضر در توجه به آموزش سواد عاطفی در دانشگاه فرهنگیان است. این پژوهش در صد آن است تا با طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی در دانشگاه فرهنگیان ایران اقدام نماید.

1-Camilleri, Caruana, Falzon & Muscat

2. Bar-on & Parker

3. Haddon et al

4. Emotional Intelligence

5. Cubukcu

6. Hidden Curriculum

7. Stevens

بی توجتی به بعد عاطفی معلمان، پیامدهایی آموزشی به همراه دارد که از جمله آنها نبود اثربخشی لازم برنامه های آموزشی می باشد، که این امر، مدیران را با نوعی تردید درباره ی اثربخشی برنامه های آموزشی روبه رو کرده است. آموزش باید با توجه به اصول و روشهای علمی بنا گذاشته شود و مشارکت عاطفی معلمان را جلب کند تا نیازهای موجود را برطرف کند (ویلیامز، ۲۰۱۴). غالب صاحب نظران آموزشی و تربیتی معتقدند که یادگیری شایستگی های عاطفی به همان اندازه ی یادگیری های شناختی مانند ریاضی و خواندن اهمیت دارد. زیرا عواطف؛ به مثابه نیروی انگیزشی و پویایی در تحول شناخت محسوب می شوند و شناخت و عاطفه دو جزء مستقل، اما مکمل یکدیگرند (کلمن، ۱۹۹۷). نظام آموزشی ایران به معلمان دانش و مهارت می دهد، چه بهتر که نگرش لازم را به معلمان هم بدهد.

آموزش دانشجو معلمان فرصتی را برای معلمان آینده فراهم می کند تا در مورد یادگیری اجتماعی و عاطفی یاد بگیرند و مهارت های جدیدی کسب کنند که به آنها امکان می دهد تلفیق یادگیری اجتماعی و عاطفی در کلاس ها را تسهیل کنند. علاوه بر این، داوطلبان معلمی باید به عنوان بخشی از برنامه آماده سازی خود، آموزش یادگیری اجتماعی و عاطفی را ببینند و برنامه های عملی اصول یادگیری اجتماعی و عاطفی را در شرایط مختلف تجربه کنند (گارنر، بندر و فدر، ۲۰۱۸؛ پالومرا، فرناندز- بروکال و براکت، ۲۰۰۸؛ شونرت ریشل، کیتل و هانسون پترسون، ۲۰۱۷). ارائه تجربیاتی به معلمان پیش از خدمت که دانش، مهارت و اعتماد به نفس آنها را افزایش می دهد، باعث بهبود عملکرد یادگیری اجتماعی و عاطفی و رضایت شغلی آنها می شود (جنینگز و گرینبرگ، ۲۰۰۹). علاوه بر این، آموزش معلمان نقشی اساسی در رسیدگی به نگرانی های معلمان قبل از خدمت در مورد اجرای برنامه های یادگیری اجتماعی و عاطفی دارد، و به عنوان راهی برای ارتقا آمادگی و تغییر آنها، کمک به آنها برای غلبه بر هرگونه مقاومت برای اتخاذ شیوه های جدید، ترویج یادگیری اجتماعی و عاطفی معلمان در تعاملات روزمره دانش آموزان بر رفتارها و عواطف دانش آموزان تأثیر می گذارند و هنگامی که دانش آموزان با آنها روابط محکم برقرار می کنند، منبع الهام و الگویی برای آنها می شوند (ماتسون، ۲۰۱۷؛ اوپرل، شونرت ریشل، ۲۰۱۶؛ هایت، ۲۰۰۹). وقتی معلمان عواطف خود

1. Williams
2. Goleman
3. Garner, Bender & Fedor
4. Palomera, Fernández-Berrocá & Brackett
5. Schonert-Reichl Kitil & Hanson-Peterson
6. Jennings & Greenberg
7. Matson
8. Oberle
9. Huitt

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

و دیگران را تشخیص و تأیید می کنند و از چگونگی تأثیر این رفتار بر آنها آگاه هستند، هنگام تصمیم گیری در مورد یادگیری دانش آموزان، شیوه های آموزشی و مدیریت کلاس، مسئولیت پذیرتر می شوند (شپارد و لوی، ۲۰۱۹). همچنین، هنگامی که معلمان شایستگی های اجتماعی و عاطفی را در کلاس نشان دادند و از طریق تعامل روزانه با دانش آموزان خود، این مهارت ها را تمرین کردند، دانش آموزان روش های بهتری برای تعامل با همسالان و بزرگسالان خود ایجاد کردند، فضای کلاس بهبود یافت و سطح زورگویی کاهش یافت (باچارد و اسمیت، ۲۰۱۷؛ زانگ و نورمی، ۲۰۱۳).

از اهداف اصلی برنامه درسی سواد عاطفی می توان به توسعه یا گسترش واژگان عاطفی، فعال کردن دانش آموزان برای شناخت و درک عواطف خود، فعال کردن دانش آموزان برای شناخت و درک عواطف دیگران، تشویق دانش آموزان به بیان عواطف خود را از راه های مناسب از طریق توسعه طیف وسیعی از استراتژی های خود کنترلی، توسعه مهارت های اجتماعی مورد نیاز برای ایجاد، توسعه و حفظ متقابل روابط و دوستی ها اشاره کرد (سو و جیل، ۲۰۰۹). بر اساس بررسی های انجام شده محتوای سواد عاطفی شامل واژگان عاطفی، درک عاطفی، تحمل، مهارت های اجتماعی، روابط با همسالان و مشکلات رفتاری می باشد (گرینبرگ، ۱۹۹۹). از نظر کلی، لانگ بوتوم، پتس و ویلیامسون (۲۰۱۷) خود کنترلی، درک عاطفی، ایجاد اعتماد به نفس، روابط و مهارت های حل مسئله بین فردی، در برنامه درسی معلمان مورد توجه بوده است. همچنین در محتوای سواد عاطفی به توسعه مهارت های کودکان در حوزه های خودآگاهی، مدیریت عواطف، انگیزه، همدلی و مهارت های اجتماعی (دپارتمان آموزش و مهارت، ۲۰۰۵). و سلامت، صمیمیت، مهارت های اجتماعی و ارتباطی، روابط، رفتار زمان بازی، نگرش به مدرسه و آگاهی از قلدری اشاره شده است (هالام، ۲۰۰۶؛ متیو، ۲۰۰۶). از جمله روش های مورد استفاده برای آموزش سواد عاطفی می توان به خواندن مشترک^۸ کتاب (بیلی، ۲۰۰۳)، خواندن گفتمانی^{۱۰} (وایتهرست، ۲۰۱۵)، اعطای مسئولیت^{۱۲}

1. Sheppard & Levy
2. Bouchard & Smith
3. Zhang & Nurmi
4. Sue & Jill
5. Kelly, Longbottom, Potts, & Williamson
6. Hallam
7. Matthews
8. Shared Reading
9. Bailey
10. Dialogic Reading
11. Whitehurst
12. Keeping Kids Connected

(بن، ۲۰۰۳)، نقش بازی کردن^۲ (گلیب، ۲۰۱۳)، استفاده از شخصیت های عروسکی^۴ (برانفادر و زیتون، ۲۰۱۲) استفاده از کتاب های تصویری^۵ (نیکلاجیوا، ۲۰۱۲) را نام برد.

در ارزیابی معلمان علاوه بر پرسشنامه، چک لیست سواد عاطفی، سایر فرمها نیز مورد بررسی قرار می گیرند، بسیار مهم است که کودک بتواند به عنوان یک پرسشگر انتقادی پرورش یابد. معلم با همکاری دانش آموزان، در مورد آنچه که باید مورد ارزیابی قرار گیرد، بحث خواهد کرد و باید معیارهای مورد استفاده در شرایط متنوع را توجیه کرد. در انجام این کار، دانش آموزان مالکیت خاصی در چرخه یادگیری ارزیابی دارند. این احساس مالکیت به دانش آموز کمک می کند تا متناسب با توسعه شخصی، خود را ارزیابی کند و ارزش این روش را در مدرسه ببیند. از آنجا که عواطف فردی و منحصر به فرد هستند، اندازه گیری آنها همیشه دقیق نیست. مطالعات موردی و روایتی می تواند به ثبت ویژگی های منحصر به فرد عواطف معلم کمک کند (ساتون و تلی، ۲۰۰۳).

مطالعه ریس، ریور، البرتسون و سالووی (۲۰۱۲) نشان داد مربیانی که اجرای با کیفیت بالایی داشتند و واحدهای احساسی بیشتری را آموزش می دادند، دانش آموزانی با نمرات بالاتری در زمینه شایستگی اجتماعی، حل مسئله اجتماعی و سواد عاطفی داشتند. مطالعه ای میاشیرو^{۱۰} (۲۰۱۲) با استفاده از سواد عاطفی نشان داد که برنامه های سواد عاطفی در مدارس به دانش آموزان، والدین و کارکنان مدرسه یاد می دهد که عواطف را به اندازه کافی شناسایی، بیان و مدیریت کنند. شواهد جدیدی وجود دارد که نشان می دهد رابطه عاطفی نامناسب معلم و دانش آموز، تنش ها و معضلاتی را به وجود می آورد، که نشان دهنده عدم امنیت در رابطه ی عاطفی آنها است (پلین، بیچارد و دن بروک، ۲۰۱۳). هاگنر، هاچر و ولت^{۱۱} (۲۰۱۵) نشان داده اند که روابط بین فردی شکل گرفته بین معلمان و دانش آموزان قوی ترین پیش بینی کننده شادی (رابطه مثبت) و اضطراب (رابطه منفی) معلمان است، در حالی که عدم نظم و انضباط در کلاس بهتر تجربه خشم معلمان را پیش بینی می کند. در پژوهشی با بررسی ارتقا صلاحیت اجتماعی - عاطفی معلمان قبل از خدمت نتایج بیانگر ارتباط بین آموزش و یادگیری علمی، تغییر از آموزش

1. Buun
7. Role-Playing
3. Gliebe
9. Persona Doll
5. Barnfather & Zaytoon
6. Picturebooks
7. Nikolajeva
- 8- Sutton & Wheatley
- 9 Reyes Brackett, Rivers, Elbertson & Salovey
10. Miyashiro
11. Pillen, Beijaard & den Brok
12. Hagenauer, Hascher & Volet

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

معلم محوری به دانش آموز محوری و تمایل به ادامه یادگیری مربوط به آموزش یادگیری اجتماعی عاطفی می باشد (آسپلین، ۲۰۱۹). نتایج به دست آمده از پروژه سواد عاطفی مدارس اسپانیا، بیانگر آن است که خود مدیریتی و آگاهی اجتماعی کمتر توسعه یافته اند و باید هنگام کار یا آموزش، مهارت‌های اجتماعی و عاطفی در دانش آموزان استفاده شود. بنابراین، این اطلاعات می تواند به تقویت آموزش معلمان برای تمرکز بر آن ابعاد کمک کند (آگولایر، لویز کوبو، کوادرادو و بنفیتس، ۲۰۱۹). یافته های پژوهش ادواردز^۳ (۲۰۲۱) نشان می دهد که تعامل عاطفی بر تصمیم گیری ارزیابی معلمان قبل از تدریس تأثیر گذاشته است. نتایج نشان می دهد که روابط بین فردی معلم و دانش آموز به ویژه نقش مهمی در تجربیات عاطفی معلمان در کلاس دارد. تربیت معلمان مولد و اثربخش وظیفه آموزش و پرورش می باشد. یکی از مواردی که می تواند به توسعه و رشد نظام آموزشی کمک کند، تربیت معلمان با هوش و سواد عاطفی بالا می باشد. در طراحی و تولید برنامه های درسی، توازن در توجه به سه بعد شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی همواره یکی از اصول مهم و اساسی به شمار می رود. بر این اساس و با نگاهی به یادگیری هایی که در طول دوران تحصیل خود داشته ایم، متوجه خواهیم شد که یادگیری های شناختی و روانی - حرکتی ما کمتر با حوزه عاطفی عجین و همراه بوده است. از نظر دیونو شایستگی های عاطفی به منزله ی راهنمای مفید برای کسب مهارت های زندگی و همچنین سنجش بهبود واکنشهای دانش آموزان نسبت به رخدادهای زندگی، آن هم طی سالهای یادگیری در مدرسه است. زیرا شایستگی های عاطفی، در ساختن محیطی مساعد و برانگیزاننده برای یادگیری و نیز برقراری ارتباط موثرتر، به ایفای نقش می پردازد. از طرفی، تحقیقات گوناگون نشان داده است که یادگیری بدون ارتباط با احساسات دانش آموزان، تحقق نمی پذیرد و برنامه های عاطفی سطح نمرات پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان و عملکرد آنها را بهبود می بخشد. (گارنر، ۲۰۱۰). نظام آموزشی ایران به معلمان دانش و مهارت می دهد، چه بهتر که نگرش لازم را به معلمان هم بدهد. توجه به آگاهی، نگرش و عملکرد دانشجو معلمان شرط اصلی برنامه های مربوط به ارتقای سوادعاطفی در جامعه است. تدوین یک الگوی مناسب، برنامه درسی سوادعاطفی در دانشگاه فرهنگیان، می تواند کمک قابل توجهی به این امر بنماید و موجب توسعه آگاهی مطلوب دانشجومعلمان در جامعه، نسبت به ابعاد گوناگون سوادعاطفی و رفع عملکرد ضعیف مدارس و دانشگاه فرهنگیان در مورد سوادعاطفی انجام پذیرد چراکه یک معلم می تواند در تمام زمینه ها به یاری فرزندان این جامعه بیاید و دگرگونی در جامعه ایجاد کند. با

-
1. Aspelin
  2. Aguilar, Lopez-Cobo, Cuadrado & Isabel
  3. Edwards
  4. Garner

توجه به اهمیت موضوع و همچنین بررسی های صورت گرفته (طبق جستجوی محقق) تا کنون پژوهشی در راستای طراحی برنامه درسی سواد عاطفی برای دانشجوی معلمان صورت نگرفته و این نیازمند بررسی چنین پژوهشی در کشور است. بدین منظور پرسش های زیر مطرح شد. ۱- ویژگیهای مطلوب عناصر برنامه درسی سواد عاطفی (اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی- یادگیری و ارزشیابی) برای دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان کدامند؟ ۲- اعتبار الگوی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای دانشجویان دانشگاه فرهنگیان ایران به چه میزان است؟

روش شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر از هر دو روش کمی و کیفی برای گردآوری داده ها استفاده شده است. لذا روش تحقیق مورد استفاده روش تحقیق کیفی و کمی در قالب یک طرح آمیخته است.

شرکت کنندگان در پژوهش

جامعه آماری کلیه صاحب نظران و متخصصان و روانشناسان به ویژه متخصصانی می باشند که در مدارس، تربیت معلم یا دانشگاه فرهنگیان تدریس داشته اند. مشارکت کنندگان (۱۴ نفر) دارای مدرک دکتری یا دانشجوی دکتری رشته های برنامه ریزی درسی و روانشناسی تربیتی بودند که با استفاده از رویکرد هدفمند و استفاده از معیار اشباع نظری داده ها انجام شد به طوری که با اضافه کردن مورد مطالعه اطلاعات جدیدی به دست نیامد. در نتیجه عناصر برنامه درسی سواد عاطفی (اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی یادگیری و ارزشیابی) مشخص شد. ملاک انتخاب شرکت کنندگان، دانشجوی دکتری یا دکتری رشته های برنامه ریزی درسی و روانشناسی تربیتی بوده است که در دانشگاه شهید رجایی یا فرهنگیان تدریس داشته و با برنامه درسی سواد عاطفی آشنایی لازم را داشته باشد. از میان مصاحبه شوندگان ۴ نفر زن و ۱۰ نفر مرد و از نظر مرتبه علمی ۱ نفر دانشجوی دکتری، ۲ نفر مربی، ۷ نفر در مرتبه استادیاری، ۴ نفر در مرتبه دانشیاری و ۱ نفر استاد بودند. مشخصات دموگرافیک مصاحبه شونده های بخش کیفی در جدول (۱) ارائه شده است:

جدول شماره (۱): مشخصات دموگرافیک مصاحبه‌شوندگان

کد شرکت‌کننده	جنسیت	سابقه کار	مرتبۀ علمی	کد شرکت‌کننده	جنسیت	سابقه کار	مرتبۀ علمی
۱	مرد	۱۲	استادیار	۸	مرد	۱۲	مربی
۲	زن	۳۲	استاد	۹	زن	۱۲	استادیار
۳	مرد	۲۷	استادیار	۱۰	مرد	۲۰	دانشیار
۴	مرد	۱۸	مربی	۱۱	زن	۱۳	استادیار
۵	مرد	۲۹	دانشیار	۱۲	مرد	۹	دانشیار
۶	مرد	۲۸	دانشجو دکتری	۱۳	مرد	۱۵	استادیار
۷	مرد	۳۱	استادیار	۱۴	زن	۱۱	دانشیار

برای تأمین روایی و پایایی مطالعه از روش ارزیابی لینکلن و گوبا (۱۹۹۵) استفاده گردید که معادل روایی و پایایی در تحقیقات کمی است (هومن، ۱۳۸۰). با مطرح کردن مفهوم قابلیت اعتماد پژوهش، چهار معیار اعتبار پذیری^۲، انتقال پذیری^۳، قابلیت اطمینان^۴ و تایید پذیری^۵ را به عنوان جایگزین هایی برای معیار کلاسیک اعتبار و پایایی ارائه کرده اند که این ملاکها امروزه در اغلب پژوهش های کیفی به جای دو ملاک اعتبار و پایایی مورد استفاده قرار می گیرند. در پژوهش حاضر برای ارزش واقعی بودن، پس از استخراج مؤلفه ها به شرکت کنندگان مراجعه شد و آن ها مقوله های استخراج شده را تایید کردند. برای کاربردی بودن یا قابلیت اجرا، پژوهشگر دوباره با ۳ متخصص دیگر مصاحبه نمود که یافته جدیدی به دست نیامد. برای ثبات و پایداری نیز سؤالات مشابه در قالب های مختلف برای شرکت کنندگان مطرح شد و آنان پاسخ های همسان و غیر متناقضی به سؤالات مشابه دادند. مبتنی بر واقعیت بودن پژوهش به این معنی است که فرایند پژوهش خالی از هرگونه تعصب باشد؛ به این منظور کدگذاری توسط متخصص دیگری نیز انجام شد و مراتب مذکور تکرار گردید. در نهایت، ضریب پایایی کدگذاری (Pi) ۰/۸۵ به دست آمد که توافق نزدیک کدگذاران و اعتبار فرایند کدگذاری را نشان می دهد.

ابزار و شیوه اجرای پژوهش

برای جمع آوری داده ها در بخش کیفی از مصاحبه های نیمه ساختاریافته و فیش برداری جهت شناسایی مولفه های برنامه درسی سواد عاطفی استفاده شد. برای اجرای این پژوهش، پس از اخذ مجوزهای لازم، با مصاحبه شونده های مورد نظر هماهنگی لازم صورت گرفت و یک نسخه از پروتکل و سوالات مصاحبه از قبل جهت آمادگی پاسخ به سوالات، در اختیار مصاحبه شونده ها قرار داده شد، سپس پژوهشگر در وقت تعیین شده، در محل کار مصاحبه شونده ها حضور یافت و مصاحبه هایی به مدت ۳۰ تا ۴۵ دقیقه انجام داد. در طی این مصاحبه ها، از شرکت کنندگان " پرسشهای باز " در ارتباط با پدیده مورد بررسی پرسیده شد و نظرات این افراد که به صورت هدفمند انتخاب شده بودند، دریافت، ضبط و ثبت گردید. در فرآیند گردآوری اطلاعات و سپس تحلیل آنها از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. در مرحله کدگذاری باز، داده ها به دقت بررسی، مقوله های اصلی و فرعی مربوط به آنها مشخص شدند، ابتدا با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام، کدهای باز استخراج شدند و در مرحله بعدی مفاهیم در قالب مقوله های بزرگتری قرار گرفتند. در مرحله کدگذاری محوری، مقوله های اصلی تعیین شد و مقوله های اصلی براساس چهار عنصر اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی یادگیری و ارزشیابی طبقه بندی شدند و در نهایت در کدگذاری انتخابی، ارتباط بین مقولات اصلی و ابعاد آنها برنامه درسی سواد عاطفی به عنوان مقوله مرکزی یا هسته اصلی پژوهش شکل گرفت.

در بخش کمی پژوهش جهت اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی، از روش دلفی استفاده شد. در این بخش جهت اعتباربخشی الگو، هدف این بود که از طریق متخصصان داخلی در حوزه برنامه درسی، به اعتباربخشی الگوی پیشنهادی پرداخته شود و مشخص شود که آیا الگوی پیشنهادی از منظر این افراد دارای اعتبار هست یا خیر؟ از این رو در این مرحله ابتدا الگوی برنامه درسی پیشنهادی از طریق ایمیل و حضوری در اختیار ۱۴ نفر از متخصصان رشته مطالعات برنامه درسی که به صورت هدفمند انتخاب شدند، قرار گرفت و زمانی برای دریافت نظرات ایشان تنظیم شد. روند کار به این صورت بود که این افراد نظرات خود را درباره ویژگیهای عناصر برنامه درسی مبتنی بر سواد عاطفی طراحی شده از طریق پرسشنامه هایی که حاوی سوالات با گزینه های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) برای هر کدام از گویه های عناصر بود، ارائه کردند.

یافته ها

پس از مطالعه مبانی نظری، منابع و مطالعات تخصصی و نظر کارشناسان و متخصصان برنامه درسی و روانشناسان تربیتی چارچوب نظری به دست آمده در قالب عناصر چهارگانه برنامه

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

درسی(اهداف، محتوا، راهبردهای یاد دهی- یادگیری و ارزشیابی) برای برنامه درسی آموزش سواد عاطفی در دانشجومعلمان در جداول (۳) (۴) (۵) و (۶) ارائه شده است.
جدول شماره (۲): مقوله ها و زیرمقوله های استخراج شده از مصاحبه ها

مقوله ها	زیرمقوله ها	کدها	نمونه مصاحبه
اهداف	شناختی(دانشی)	۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۹	کد ۹: یادگیرنده بتواند احساسات و عواطف را تعریف کند. کد ۳: فراگیر بتواند احساسات و عواطف را شناسایی کند. کد ۱۲: یادگیرندگان بتوانند مفاهیم عاطفی را تفکیک و دسته بندی کنند.
	عاطفی(نگرشی)	۲،۳،۴،۶،۷،۸،۹	کد ۷: «یادگیرنده به عقاید و احساسات دیگران توجه کند. کد ۱۱: یادگیرنده با دیگران همدلی و همدردی داشته باشد. کد ۵: کلاس درس بر اساس عقاید و ارزش ها تنظیم شود.
محتوا	روانی	۱،۲،۵،۶،۷،۸	کد ۵: « از حواس مختلف برای تدریس استفاده کند. کد ۱۴: بتواند افراد شاد و غمگین را نقاشی کند. کد ۶: برای تدریس مفاهیم عاطفی از حرکات موزون و هماهنگ استفاده کند.
	حرکتی(مهارتی)	۹،۱۰،۱۲،۱۳	
راهبردهای یاددهی یادگیری	اصول انتخاب محتوا	۲،۳،۴،۷،۸،۹	کد ۱۲: « ضمن داشتن تعامل بین یادگیرنده و موضوع، انعطاف پذیری در محتوا وجود داشته باشد. کد ۱: در انتخاب محتوا به علایق، نیازها و توانایی های فراگیران توجه شود.
	اصول سازماندهی محتوا	۲،۴،۵،۶،۷،۸،۹	کد ۸: بهتر است محتوای عاطفی از کل به جز تنظیم شود. کد ۱۳: محتوا می تواند به صورت در هم تنیده و در برنامه های دیگر تلفیق شود.
اکتشافی و کاوشگر بودن	فعال و تعاملی	۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۹	کد ۷: فراگیران را می توان در بحث های کلاسی درگیر کرد تا فعال تر شوند. کد ۶: فراگیران را می توان به حل مساله به صورت گروهی و یادگیری مشاهده ای تشویق کرد.
		۱،۲،۳،۴،۶،۷،۹	کد ۳: توانایی های ذهنی، عاطفی و احساسی فراگیران را می توان تقویت کرد. کد ۱۰: فراگیران را می توان به انجام کار پروژه تشویق و تقویت کرد.
کاربردی بودن		۱،۲،۳،۴،۵،۷،۸	کد ۴: باید از مطالب علمی در محیط واقعی استفاده کرد. کد ۲: یکی از روش های مهم یاددهی مفاهیم عاطفی روش ایفای نقش می باشد.

اصول ارزشیابی	کد ۳: در ارزشیابی باید از روش های متنوع و گوناگون	ارزشیابی
	۱۰،۱۲،۱۳،۱۴: استفاده کرد. کد ۱۱: ارزشیابی بدون مقایسه فراگیران و همراه با بازخورد صورت گیرد.	
روش های ارزشیابی	کد ۵: استفاده از روش هایی مانند چک لیست و مشاهده می تواند در ارزشیابی عواطف تاثیر گذار باشد. کد ۷: پوشه کار به عنوان یکی از روش های مهم ارزشیابی عواطف و احساسات می باشد.	

جدول ۳. بعد هدف در برنامه درسی آموزش سواد عاطفی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
اهداف برنامه درسی آموزش سواد عاطفی	دانشی (شناختی)	تعریف احساس و عاطفه - شناسایی عناصر سواد عاطفی - تشخیص مفاهیم عاطفی - طبقه بندی عواطف - آشنایی با عواطف انسانی - شناسایی اصطلاحات مرتبط با سواد عاطفی - نام بردن فواید سواد عاطفی - شناسایی شیوه های مدیریت عواطف - شناسایی نظریه های سواد عاطفی - مثال در رابطه با اصطلاحات مرتبط با سواد عاطفی - بیان مفاهیم سواد عاطفی به زبان خود - توضیح سواد عاطفی - کاربرد مفاهیم سواد عاطفی در موقعیت های گوناگون - کشف احساسات و عواطف - پیش بینی تاثیر عواطف بر فعالیت آموزشی - تنظیم و کنترل عواطف و احساسات - تجزیه و تحلیل ساختار سواد عاطفی - تفکیک مفاهیم سواد عاطفی - تحلیل عواطف و احساسات - تشخیص روابط بین احساسات و عواطف - به کارگیری روش تدریس جدید مرتبط با سواد عاطفی - سخنرانی در رابطه با سواد عاطفی - گروه بندی فراگیران با توجه به عواطف - مقایسه فراگیران نسبت به یادگیری محتوای عاطفی - خود ارزشیابی روش تدریس - داوری احساسات و عواطف - خودارزیابی عاطفی - بروز و مدیریت عواطف

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	نگرشی(عاطفی)	گوش دادن فعال- پذیرش تفاوت های فردی- توجه به رفتارهای عاطفی
		برقراری ارتباط چشمی- توجه به عقاید و احساسات - انتخاب موضوعات عاطفی مناسب- تمایل به پیگیری فعالیت ها- مطالعه داوطلبانه کتاب و منابع عاطفی- لذت بردن از منابع سواد عاطفی- کمک به حل مشکلات عاطفی - تدارک کلاس شاد و جذاب- اطمینان از یادگیری مهارت جدید
		میل به مشارکت در بحث های کلاس- کاربرد مهارتهای اجتماعی با میل و علاقه- تشویق فراگیران به شرکت در فعالیت ها- احساس نوع دوستی و مهربانی- تحسین کردن- تشکر کردن- تشویق به فعالیت های گروهی- تقسیم فراگیران در گروههای همگن- ارزش قائل شدن برای پیشرفت- تعهد نسبت به پیشرفت - احترام به ارزش ها، عواطف، احساسات و افکار و عقاید- پذیرش عواطف- مشارکت در فعالیت ای اجتماعی- تنظیم کلاس بر اساس علائق و توانایی ها- پیشقدم شدن در کارها- داوری نسبت به فعالیت های جامعه- همدلی و همدردی با دیگران- تعمیم و عملیاتی کردن مفاهیم عاطفی- تمیز حوزه های مختلف عاطفی- تجدید نظر نسبت به فعالیت های عاطفی انجام شده- روش تدریس اثربخش- افزایش سواد عاطفی با احساس مسولیت- استقبال از فعالیت های گروهی و رقابت پذیر- اعتماد به روش تدریس عاطفی خود- همکاری با سایر کارکنان در رابطه با سواد عاطفی- تبلور ارزش ها در رفتار و شیوه زندگی معلم- توانایی ایجاد نظام ارزشی درونی
		آمادگی ذهنی و جسمی برای تدریس- انجام تکالیف درسی با کمک دیگران- رفع اشتباهات تدریس خود- برآمدن از عهده سواد عاطفی- دقت و سرعت در تدریس عاطفی- انجام مهارتها به طور همزمان- هماهنگی اعضای
	مهارتی(روانی- حرکتی)	

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
		<p>بدن برای تدریس، تدریس مفاهیم عاطفی با مهارت لازم- استفاده از حواس مختلف برای تدریس- طراحی عواطف و احساسات بر اساس چهره</p> <p>استفاده از زبان بدن و حالات چهره برای تدریس مفاهیم عاطفی- نقاشی افراد شاد و غمگین- استفاده از ابزارهای مختلف موسیقی- استفاده از حرکات موزون برای تدریس مفاهیم</p>

مولفه های مربوط به اهداف آموزش سواد عاطفی شامل اهداف شناختی(دانشی)،
نگرشی(عاطفی) و روانی حرکتی(مهارتی) که از ۷۹ مقوله استخراج شد. در بعد شناختی(دانشی)،
مصاحبه شونده کد ۹: یادگیرنده بتواند احساسات و عواطف را تعریف کند. کد ۱۲: یادگیرندگان
بتوانند مفاهیم عاطفی را تفکیک و دسته بندی کنند. در بعد عاطفی(نگرشی)، کد ۷ : یادگیرنده
به عقاید و احساسات دیگران توجه کند. کد ۱۱: یادگیرنده با دیگران همدلی و همدردی داشته
باشد. در بعد روانی حرکتی(مهارتی)، کد ۵: از حواس مختلف برای تدریس استفاده کند. کد ۶:
برای تدریس مفاهیم عاطفی از حرکات موزون و هماهنگ استفاده کند.

جدول ۴. بعد محتوا در برنامه درسی آموزش سواد عاطفی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
		<p>محتوا مبتنی بر رشد فراگیر، علاقه در فراگیران برای کار جمعی و مشارکتی، مشارکت و تعامل بین یادگیرنده و موضوع، ایجاد انعطاف و تنوع در محتوا، میزان درگیرشدن یادگیرنده با موضوع، توجه به علایق، نیازها و توانایی های فراگیران، فعال کردن فراگیران در فرایند یادگیری، پرورش مهارتهای عاطفی در محتوا، ترغیب یادگیری فعال، سوال های متنوع، محتوای تعاملی همراه با شعر، بازی، داستان، نمایش و...، توانا ساختن فراگیران در مهارتهای عاطفی و اجتماعی، تناسب محتوا با اهداف، توجه به تجارب فعلی فراگیر،</p>
	اصول انتخاب محتوا	

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
		تناسب محتوا با ارزش های اجتماعی و فرهنگی، تناسب محتوا با ویژگی های یادگیرندگان، تناسب بین محتوا، یادگیری و مواد آموزشی،
		ارتباط بین مطالب و زندگی روزمره فراگیران، ایجاد علاقه و انگیزش در فراگیران، پرهیز از پیچیدگی و ابهام در موضوع ها و مطالب درسی، استفاده از منابع متعدد، متنوع و معتبر
اصول سازماندهی		از ساده به پیچیده، از کل به جزء، عینی به ذهنی، توجه به رشته علمی و ویژگی های سنی و جنسی، تلفیق در برنامه های دیگر(درهم تنیده)، محتوا به صورت موازی و انعطاف پذیری در محتوا

مولفه های مربوط به محتوای آموزش سواد عاطفی شامل اصول انتخاب محتوا و روش های سازمان دهی محتوا می باشد که از ۲۳ مقوله استخراج شد. در اصول و انتخاب محتوا، کد ۱۲: ضمن داشتن تعامل بین یادگیرنده و موضوع، انعطاف پذیری در محتوا وجود داشته باشد. کد ۱: در انتخاب محتوا به علایق، نیازها و توانایی های فراگیران توجه شود. اصول سازماندهی محتوا، کد ۸: بهتر است محتوای عاطفی از کل به جزء تنظیم شود. کد ۱۳: محتوا می تواند به صورت در هم تنیده و در برنامه های دیگر تلفیق شود.

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
راهبردهای یاددهی یادگیری برنامه درسی آموزش سواد عاطفی	فعال و تعاملی	درگیر کردن دانشجویان در بحث های کلاسی، توجه به عقاید، اندیشه ها و تفکرات دیگران، تاکید بر تجارب یادگیری، به اشتراک گذاشتن تجربیات خود با دیگران، تاکید بر روش های یادگیرنده محور، تشویق فراگیران به حل مساله گروهی، تشویق فراگیران به کار در گروههای کوچک، تشویق فراگیران به اظهار نظر شخصی، تشویق فراگیران به یادگیری مشاهده ای، ایجاد فرصت های گوناگون فعال، بحث کلاسی، بارش مغزی، به کارگیری مهارت های فرایندی، تاکید بر حمایت عاطفی اجتماعی و پرسشگری نقادانه
اکتشافی و کاوشگر بودن	تقویت توانایی های ذهنی و عاطفی احساسی فراگیران، فرصت به فراگیران برای کاوش و جست و جو، تقویت فعالیت های یادگیری، انجام پروژه، مطالعه موردی و روبرو شدن با موقعیت های چالش برانگیز	
کاربردی بودن	استفاده از مطالب علمی در محیط واقعی، آموزش نحوه استفاده از آموخته ها در جامعه، ایفای نقش، تاکید بر فرایندمحوری و جمع آوری اطلاعات توسط فراگیران	

مؤلفه های مربوط به راهبردهای یاددهی- یادگیری آموزش سواد عاطفی شامل فعال و تعاملی، اکتشافی و کاوشگر بودن و کاربردی بودن می باشد که از ۲۷ مقوله استخراج شد. فعال و تعاملی، کد ۷: فراگیران را می توان در بحث های کلاسی درگیر کرد تا فعال تر شوند. کد ۶: فراگیران را می توان به حل مساله به صورت گروهی و یادگیری مشاهده ای تشویق کرد. اکتشافی و کاوشگر بودن، کد ۳: توانایی های ذهنی، عاطفی و احساسی فراگیران را می توان تقویت کرد. کد ۱۰: فراگیران را می توان به انجام کار پروژه تشویق و تقویت کرد. کاربردی بودن، کد ۴: باید از مطالب علمی در محیط های واقعی استفاده کرد. کد ۲: یکی از روش های مهم یاددهی مفاهیم عاطفی روش ایفای نقش می باشد.

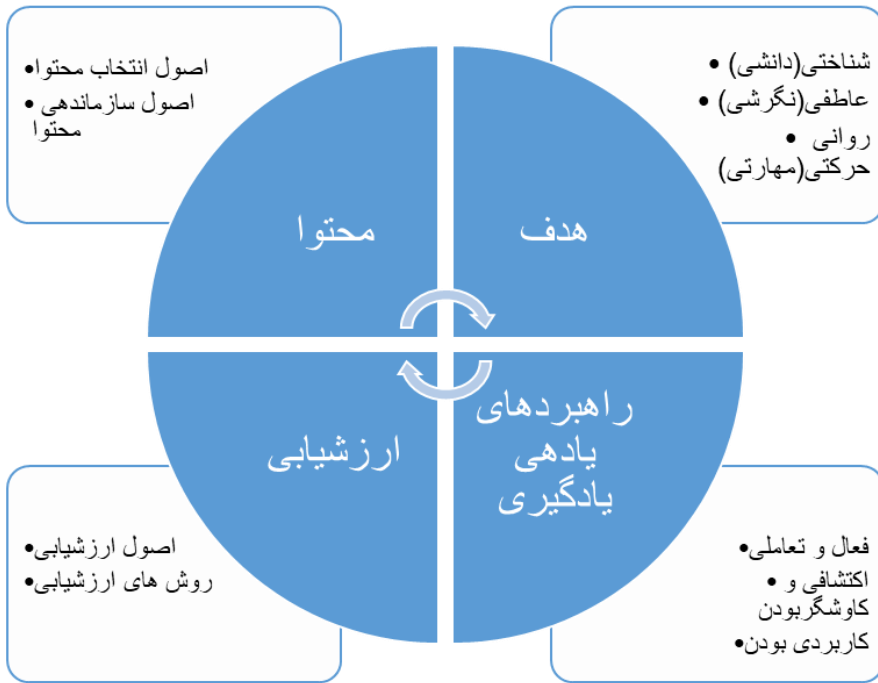

جدول ۶. بعد ارزشیابی در برنامه درسی آموزش سواد عاطفی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
ارزشیابی	اصول ارزشیابی	فرایند محوربودن، ابزار و راهبردهای متنوع ارزشیابی، توجه به تمام فعالیت ها و عملکرد فراگیر در ارزشیابی، عدم مقایسه فراگیران در ارزشیابی و ارزشیابی به قصد ارائه بازخورد و بهبود در یادگیری و عملکرد
	روش های ارزشیابی	آزمون عملکردی، پوشه کار، یادداشت های روزانه، خودسنجی، سنجش همسالان، چک لیست، سنجش میزان مهارت و مشاهده

مؤلفه های مربوط به ارزشیابی آموزش سواد عاطفی شامل اصول ارزشیابی و روش های ارزشیابی می باشد که از ۱۳ مقوله استخراج شد. اصول ارزشیابی، کد ۳: در ارزشیابی باید از روش های متنوع و گوناگون استفاده کرد. کد ۱۱: ارزشیابی بدون مقایسه فراگیران و همراه با بازخورد صورت گیرد. روش های ارزشیابی، کد ۵: استفاده از روش هایی مانند چک لیست و مشاهده می تواند در ارزشیابی عواطف تاثیر گذار باشد. کد ۷: پوشه کار به عنوان یکی از روش های مهم ارزشیابی عواطف و احساسات می باشد.

از آنجایی که تلقی برنامه درسی به عنوان یک چرخه برای تولید سند برنامه درسی در متون برنامه ریزی درسی در آموزش عمومی سابقه ای دیرینه دارد و تغییر دادن یک عنصر بر عناصر دیگر و آنچه فراگیران یاد خواهد گرفت تاثیر خواهد گذاشت (ملکی، ۱۳۹۵). پس از مصاحبه با متخصصان و کارشناسان برنامه درسی و روانشناسان در زمینه برنامه درسی سواد عاطفی و انجام کدگذاری ها همانطور که در شکل (۱) مشاهده می کنید الگوی برنامه درسی سواد عاطفی ترسیم شد.

شکل ۱. الگوی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی

به منظور اعتبار بخشی به الگوی پیشنهاد شده برای برنامه درسی سواد عاطفی در دانشجو معلمان از روش دلفی استفاده شده است. متخصصان شامل ۱۴ نفر دانشجوی دکتری یا دارای مدرک دکتری برنامه درسی بودند. پس از فرستاده شدن الگوی پیشنهادی به همراه پرسش نامه اعتبار سنجی متخصصان برنامه درسی به اجماعی درباره الگوی پیشنهادی دست پیدا کردند. نتایج حاصل از اعتبار سنجی متخصصان در مرحله دوم در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۷. تحلیل نظرات متخصصان درباره الگوی پیشنهادی برنامه درسی سواد عاطفی

گویه	خیلی زیاد	متوسط	کم	خیلی فراوانی	جمع میانگین
اهداف در نظر گرفته شده برنامه درسی سواد عاطفی به چه میزان مناسب است؟	۹	۳	۰	۱۴	۴/۴۲

گوپه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	فراوانی	جمع	میانگین
اهداف در نظر گرفته شده برنامه درسی سواد عاطفی به چه میزان قابلیت تحقق دارند؟	۹	۲	۳	۰	۰	۱۴	۶۲	۴/۴۲
محتوای در نظر گرفته شده برنامه درسی سواد عاطفی به چه میزان مناسب است؟	۸	۲	۳	۱	۰	۱۴	۵۹	۴/۲۱
سازمان دهی در نظر گرفته شده برنامه درسی سواد عاطفی به چه میزان مناسب است؟	۹	۱	۴	۰	۰	۱۴	۶۱	۴/۳۵
راهنمدهای یاددهی یادگیری در نظر گرفته شده برنامه درسی سواد عاطفی به چه میزان مناسب است؟	۱۰	۲	۲	۰	۰	۱۴	۶۴	۴/۵۷
تا چه حد به ارزشیابی برنامه درسی سواد عاطفی توجه شده است؟	۸	۴	۲	۰	۰	۱۴	۶۲	۴/۴۲
تا چه حد الگوی پیشنهادی برنامه درسی سواد عاطفی را جامع می دانید؟	۸	۳	۲	۱	۰	۱۴	۶۰	۴/۲۸

گوپه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	فراوانی	جمع	میانگین
عناصر الگوی پیشنهادی تا چه اندازه هماهنگ هستند؟	۹	۲	۳	۰	۰	۱۴	۶۲	۴/۴۲
تا چه اندازه عناصر الگوی پیشنهادی در دانشجو معلمان قابلیت اجرا دارد؟	۹	۱	۳	۱	۰	۱۴	۶۰	۴/۲۸
آیا الگوی پیشنهادی را برای بهبود وضعیت سواد عاطفی دانشجو معلمان مطلوب ارزیابی می کنید؟	۸	۳	۲	۱	۰	۱۴	۶۰	۴/۲۸
جمع	۸۷	۲۲	۲۷	۴	۰	۱۴	۶۱۲	۴/۳۸

همانطور که در جدول ۵ مشاهده می گردد، یافته ها نشان می دهد که میانگین همه گوپه های مربوط به پرسشنامه بالاتر از ۴ می باشد، و میانگین نظرات متخصصان در این الگو ۴/۳۸ می باشد. و نشان دهنده این است که الگوی طراحی شده از نظر متخصصان از اعتبار بالایی برخوردار می باشد و این الگو قابلیت اجرا دارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی این پژوهش طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بود. لذا با انتخاب چهار عنصر هدف، محتوا، راهبردهای یاددهی یادگیری و ارزشیابی به عنوان مهمترین عناصر برنامه درسی سواد عاطفی بر اساس اسناد و پژوهش ها استفاده شد. بدین ترتیب درخصوص ویژگی های مطلوب عناصر برنامه درسی سواد عاطفی دانشجومعلمیان دانشگاه فرهنگیان، می توان به طور خلاصه ویژگی های این چهار عنصر را چنین بیان نمود:

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

یافته های پژوهش در بخش هدف نشانگر آن است که طراحان برنامه درسی در زمینه سواد عاطفی باید اهتمام بیشتری به حیطة های شناختی(دانشی)، عاطفی(نگرشی) و روانی حرکتی(مهارتی) داشته باشند. به عبارت دیگر ضمن اینکه متربی نسبت به تربیت عاطفی شناخت پیدا می کند، می بایست نسبت به آن گرایش نشان دهد و در انتها مهارتهای لازم عاطفی را کسب کند. در این صورت می توان ادعا کرد که او شایستگی ها و صلاحیت های عاطفی- اجتماعی (که شامل صفات، توانمندیها و مهارتهاست) را دارا بوده و آماده حضور مؤثر در جامعه است. همسو با این پژوهش سو و جیل(۲۰۰۹)، بیان کرده اند از اهداف اصلی برنامه درسی سواد عاطفی می توان به توسعه یا گسترش واژگان عاطفی، فعال کردن دانش آموزان برای شناخت و درک عواطف خود، فعال کردن دانش آموزان برای شناخت و درک عواطف دیگران، تشویق دانش آموزان به بیان عواطف خود را از راه های مناسب از طریق توسعه طیف وسیعی از استراتژی های خود کنترلی، توسعه مهارت های اجتماعی مورد نیاز برای ایجاد، توسعه و حفظ متقابل روابط و دوستی ها اشاره کرد.

از عناصر دیگری که در تدوین برنامه درسی آموزش سواد عاطفی باید به آن توجه شود شکل گیری محتوا است. اصول انتخاب محتوا و روش های سازماندهی محتوا در این برنامه مورد توجه می باشد. اصول انتخاب محتوا باید به شکل مناسب رعایت شود سپس حقایق، مفاهیم و اصول انتخاب شده باید به گونه ای سازماندهی شوند که به فهم عمیق، انگیزش یادگیرنده و ساخت دانش در یادگیرنده و یادگیری معنادار یاری رساند. اگر بخواهیم محتواهای مربوط به سواد عاطفی مؤثر واقع شوند باید به سطح دشواری متون توجه داشته باشیم. به کارگیری مفاهیمی که از محیط های واقعی انتخاب شده باشد مهم می باشد؛ چرا که متربیان نسبت به این مفاهیم احساس نیاز بیشتری می کنند. به همین دلیل کاربرد مفاهیم آشنا از جمله ویژگیهایی است که می توان برای محتواهای سواد عاطفی برشمرد. آنچه که بناست متربیان انجام دهند باید به روشنی در محتوا ذکر شده و فعالیتهای لازم و متناسب با آن نیز طراحی شود. از نظر کلی، لانگ بوتوم، پتس و ویلیامسون(۲۰۱۷) خود کنترلی، درک عاطفی، ایجاد اعتماد به نفس، روابط و مهارت های حل مسئله بین فردی، در برنامه درسی معلمان مورد توجه بوده است.

استفاده از روش های از کل به جزء، ساده به پیچیده و عینی به ذهنی توصیه شده است بر این اساس باید فعالیت های فرایر مبتنی بر فعالیت های قبلی او باشد و زمینه را برای رشد فعالیت های بعدی در فراگیر فراهم کند. محتوای سواد عاطفی باید بتواند تعادل بین نیازهای مختلف را در فراگیر ایجاد کند. در سازمان دهی عمودی محتوای آموزش سواد عاطفی می توان فرصت تمرین و پرورش سواد عاطفی رادر طول سال های تحصیلی و به طور دائم و به دفعات در

---

¹ Kelly, Longbottom, Potts, & Williamson

اختیار فراگیران قرار دهد. بر اساس روش افقی فراگیر آنچه را در کلاس یاد گرفته است می تواند به یادگیری در کلاس های دیگر ارتباط دهد. استفاده از رویکردهای تلفیقی یا درهم تنیده به جای رویکردهای رایج و سنتی، توجه پژوهشگران و علاقمندان به توسعه و بهبود نظام برنامه ریزی درسی کشور را به خود جلب کرده است. در سازماندهی تلفیقی محتوای برنامه ی درسی، مفاهیم و موضوعات درسی در قالب موضوعی یا مضمونی، با یکدیگر تلفیق شوند. داوطلبان معلمی باید به عنوان بخشی از برنامه آماده سازی خود، یادگیری اجتماعی و عاطفی را آموزش ببینند و برنامه های عملی اصول یادگیری اجتماعی و عاطفی را در شرایط مختلف تجربه کنند(گارنر، بندر و فدر ۲۰۱۸).

یافته های پژوهش در بعد راهبردهای یاددهی یادگیری نشان می دهد که طراحان برنامه درسی برای اینکه بتوانند فراگیران را به سمت آموزش سواد عاطفی هدایت نمایند باید توجه بیشتری به راهبردهای یاددهی یادگیری در برنامه درسی که به قصد ایجاد یادگیری در یادگیرندگان مورد استفاده قرار می گیرند داشته باشد. به عبارت دیگر، در فرایند یاددهی یادگیری، فراگیر به طور فعال در جریان یادگیری مشارکت می کند و معلم از طریق راهنمایی، نظارت، ارایه بازخورد، تسهیل بحث و ایجاد انگیزه به او در ساخت دانش کمک می نماید. به دلیل متفاوت بودن تواناییها و علایق متریبان و یکسان نبودن تأثیر یک روش بر همه افراد، باید از روشهای گوناگون کمک گرفت، تا بتوان پاسخگوی سلیقه ها و نیازهای متعدد آنها بود، که هر کدام از متریبان می توانند بر حسب علاقه یکی از این روشها را انتخاب کند. روشهای گروهی نیز از جمله روشهای فعال مورد نظر در این پژوهش محسوب می شود. مورد دیگری که در همین رابطه می توان به آن اشاره کرد، بحثهایی است که به قضاوت و داوری فراگیران درباره مباحث عاطفی منجر می شود. روش پروژه نیز در تربیت عاطفی کاربرد زیادی دارد. اساتید آموزش عالی با استفاده از بیان مفاهیم روشن، استفاده از روش های آموزشی متنوع، تسلط بر موضوعات و داشتن رابطه مناسب با دانشجویان باعث تسهیل در یادگیری می شوند، همچنین استفاده از روش های نوین از جمله روش بحث گروهی و روش کار می تواند در تدریس دانشجویان اثربخش باشد(ایال و گیل، ۲۰۲۰).

ارزشیابی می تواند بخشی از برنامه یادگیری فراگیران باشد. ارزشیابی باید متناسب با اهداف محتوی آموزشی، تجارب و فعالیت هتی یادگیری و شیوه های تدریس تناسب داشته باشد، در ارزشیابی هر فراگیر باید با خودش مقایسه شود چراکه فراگیران با هم متفاوت هستند و وقتی فراگیر با خودش مقایسه می شود متوجه می شود که تغییراتی در او بوجود آمده است یا نه. ارزشیابی نباید به قصد تنبیه یا آشکار کردن نقاط ضعف فراگیران باشد بلکه باید به فصد دادن

¹ Eyal & Gil

بازخورد مناسب باشد تا از این طریق در یادگیری و عملکرد فراگیران بهبود حاصل شود. دخالت دادن متریبان در ارزشیابی به منظور جلوگیری از رقابتهای ناسالم مهم می باشد. ارزشیابی باید متناسب با اهداف محتوی آموزشی، تجارب و فعالیت های یادگیری و شیوه های تدریس باشد، در ارزشیابی هر فراگیر باید با خودش مقایسه شود. ارزشیابی نباید به قصد تنبیه یا آشکار کردن نقاط ضعف فراگیران باشد بلکه باید به فصد دادن بازخورد مناسب باشد تا از این طریق در یادگیری و عملکرد فراگیران بهبود حاصل شود. ابزارهایی چون کارپوشه ها، آزمونهای عملکردی، سنجش مشاهده ای و رویکرد ترکیبی را می توان برای تعیین میزان سواد عاطفی در فراگیران به کار گرفت. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش ساتون و تلی (۲۰۰۳) که بیان کرده در ارزیابی معلمان علاوه بر پرسشنامه، چک لیست سواد عاطفی، سایر فرمها نیز مورد بررسی قرار می گیرند و مطالعات موردی و روایتی می تواند به ثبت ویژگی های منحصر به فرد عواطف معلم کمک کند، همسو می باشد.

در برنامه درسی تربیت معلم به برنامه درسی سواد عاطفی توجه لازم نشده است و بیشتر بر بعد شناختی تاکید شده و بعد عاطفی مغفول مانده است. همچنین به صلاحیت های عاطفی معلم کمتر توجه شده است. شواهد قابل توجهی وجود دارد که نشان می دهد نتایج یادگیری عاطفی اجتماعی به صلاحیت های عاطفی اجتماعی معلمان بستگی دارد زیرا معلمان شایستگی های اجتماعی-عاطفی را در تعاملات روزمره ارتقا می دهند و از آنها الگو می گیرند (جنینگز و گرینبرگ، ۲۰۰۹، جونز و بوفارد، ۲۰۱۲ و ویسبرگ گرین، دومیتروویچ و دسنبری، ۲۰۱۶).

مجموعه ای رو به رشد از تحقیقات بین المللی نشان می دهد که یک رابطه حمایتی معلم و دانشجو برای پیشرفت از نظر علمی، اجتماعی و عاطفی ضروری است (کرنلیس- وایت، ۲۰۰۷؛ روردا، کومن، اپیلت و اورت، ۲۰۱۱؛ وبلز، بروک، ارتویچ و لوی، ۲۰۱۲). توانایی معلمان در ایجاد روابط مثبت در آموزش و پرورش نقش حیاتی دارد (نوردنبو، لارسن، تیفتیکی، ونت و استرگارد، ۲۰۰۸؛ سابلو پیانل، ۲۰۱۲). بنابراین می توان نتیجه گرفت که تمرکز کنونی دانشگاهها از جمله دانشگاه فرهنگیان بر توسعه مولفه های شناختی مرتبط با تدریس است، و توجه بسیار کمی به رشد عاطفی اجتماعی دانشجومعلمان یا درک آنها از این مهارت ها در تدریس و سایر مهارتهای زندگی می باشد. با این حال، با رعایت استانداردهای برنامه درسی باید به دانشجومعلمان کمک کرد تا در ایجاد و توسعه مهارت های عاطفی اجتماعی سهیم باشند، به

1. Jones Bouffard & Weissbourd

2. Carnwell & Baker

3. Roorda, Koomen Spilt & Oort

4. Wubbels, Brok, den, Tartwijk & Levy

5. Nordenbo, Larsen, Tiftikçi, Wendt & Østergaard

6. Sabol & Pianta

ویژه از آنجا که این شایستگی ها با نتایج یادگیری مبتنی بر آکادمیک ارتباط دارند. تحقیقات نشان داده است که ساختارهای اجتماعی و عاطفی، از جمله رفتارهای اجتماعی و سایر شاخص های رفتاری و خودتنظیمی، پیش بینی کننده های قوی یادگیری تحصیلی فراگیران هستند (باکلی، استرینو و سارنی، ۲۰۰۳؛ لارسن و دراگلی، ۲۰۱۱) کمبود مهارت های لازم در زمینه عاطفی اجتماعی نیز دلیل مکرر مراجعه فراگیران برای خدمات روانشناختی است (گرینبرگ، کاچ و اسپلتز، ۱۹۹۱؛ وایتد، ۲۰۱۲). و ممکن است یک عامل مهم در اخراج یا ترک تحصیل فراگیران به طور فزاینده ای باشد. ما می توانیم سیاستهای آموزشی محلی و ملی قوی تدوین و اتخاذ کنیم که "خواستار" توسعه و اجرای مداخلات مبتنی بر تأثیرگذاری آموزش سواد عاطفی و مهارت های یادگیری عاطفی اجتماعی در کلیه مدارس، دانشگاه فرهنگیان و اختصاص اعتبارات لازم برای این منظور باشیم، ما می توانیم ایده های جایگزین برای تغییر نگرش دانشجو معلمان و معلمان را آموزش دهیم تا در کلاس با عواطف کنار بیایند. در حال حاضر این نگرانی وجود دارد که، به محض خروج معلمان از دانشگاه، هزینه های اقتصادی و زمانی مرتبط با آموزش در مدیریت کلاس یا سایر برنامه ها با هدف افزایش نتایج مثبت تحصیلی، اجتماعی و عاطفی مربوط به مدرسه برای فراگیران وجود داشته باشد. با این وجود، آموزش معلمان برای درک اینکه چگونه عواطف و رفتار بر آموزش و یادگیری تأثیر می گذارد، نیاز به یک رویکرد سیستماتیک و منظم برنامه درسی سواد عاطفی دارد. راه دیگر برای پرداختن به این مسئله نیاز به دوره های یادگیری عاطفی اجتماعی و سواد عاطفی در برنامه های آموزش دوره کارشناسی تربیت معلم است که شامل تجربیات عملی است که تجربه واقعی را برای معلمان قبل از رسیدن به کلاس فراهم می کند. قطعه گمشده در پرداختن به این مسائل و مشکلات حوزه عاطفی در زندگی معلمان و دانش آموزان ما، پرورش صلاحیت های اجتماعی-عاطفی از طریق یادگیری اجتماعی-عاطفی و مداخلات مبتنی بر آموزش سواد عاطفی و عواطف است. زمان آن فرا رسیده است که رهبران آموزشی در هر سطح برای دستیابی به فرصتهای آموزشی با کیفیت بالا برای معلمان و حمایت از تلاشهای یادگیری عاطفی اجتماعی قبل از خدمت و توسعه حرفه ای برای مداخله حداقل با همان اهمیت ریاضیات یا آموزش علوم اقدام کنند. نکته اساسی دیگر نیازهای اجتماعی، عاطفی، رفتاری و تحصیلی همه دانشجویان است. هر دانشجو معلمی چیزی را به کلاس می آورد. برخی از نظر تحصیلی از دیگران بالاتر هستند، برخی از آنها دارای مشکلات رفتاری هستند و همه نیازهای عاطفی مختلفی دارند. ما به عنوان یک معلم یاد بگیریم که از همه این نیازهای مختلف و چگونگی رفع آنها آگاهی داشته باشیم. بسیار مهم است که همه

1. Buckley, Storino & Saarni
2. Larsson & Drugli
3. Greenberg, Kusche, & Speltz
4. Whitted

طراحی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی برای...

دانشجویان تربیت معلم در رابطه با نیازهای مختلف دانش آموزان به ویژه نیازهای عاطفی اطلاعاتی را کسب و به کار گیرند.

به دلیل آن که این پژوهش در حوزه آموزش سواد عاطفی نو و جدید می باشد، نتایج حاصله را با محدودیت مقایسه با دیگر الگوها چه منابع داخلی و چه منابع خارجی مواجه می کرد. ادبیات این حوزه از بعد نظری غنی نبوده و نیاز به تبیین و بوم سازی نتایج کاملا مشهود است. بخش اعظم مباحث نظری پژوهش حاصل مطالعات بین الملل و فرایند ترجمه مباحث بوده است، که این موضوع خود بیشتر سبب زمان بری دوره تحقیق بوده است. الگوی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی پژوهش حاضر اولین الگوی آموزش سواد عاطفی در ایران است و پژوهش های بسیار اندکی در کشور در رابطه با موضوع پژوهش انجام گرفته است، و با توجه به این که تحقیق حاضر برنامه درسی سواد عاطفی دانشجومعلمان را مورد بررسی قرار داده است، بنابراین نتایج این تحقیق به طور کامل قابل تعمیم به همه دوره های تحصیلی و دانشگاهها نیست. با توجه به آن که پژوهش حاضر در قلمرو برنامه ریزی درسی انجام شده است، مبتنی بر نتایج و یافته های این تحقیق و به منظور کاربست این نتایج در موقعیت های تربیتی، پیشنهادهایی به متخصصان برنامه درسی و معلمان می شود: با در نظر گرفتن ویژگی های فراگیران در دوره های مختلف تحصیلی از پیش دبستان تا دانشگاه، به طراحی الگوی برنامه درسی آموزش سواد عاطفی پرداخته شود. الگوی برنامه درسی سواد عاطفی می تواند آنچه را در برنامه درسی تربیت معلم موجود مغفول واقع شده، بازنمایی کند. در انتخاب هدف های برنامه درسی سواد عاطفی، رشد اجتماعی و عاطفی دانشجومعلمان، پرورش مهارت های عاطفی، آموزش مهارت های زندگی و اجتماعی در جامعه دانشجو معلمان مدنظر قرار گیرند. در انتخاب و سازماندهی محتوای این برنامه درسی، تناسب محتوا با ساختار و ماهیت نظام پردازش فراگیران، ترغیب فراگیران به انجام کار تیمی، هم سو بودن محتوا با عوامل و ارزش های اجتماعی حاکم بر جامعه، رایه محتوا از ساده به دشوار، ارتباط داشتن محتوا با زندگی روزمره دانشجویان تربیت معلم و به روز بودن محتوا، مورد توجه قرار گیرند. در فرایند یاددهی یادگیری در این برنامه درسی، بر فرایند یادگیری تمرکز شود و از راهبردهای تعاملی، کاربردی، اکتشافی و کاوشگرانه نظیر بارش مغزی، مباحثه، ایفای نقش، بدیعه پرداز، قصه گوئی، انجام پروژه و تحقیق، پرسشگری نقادانه و انجام مطالعه موردی استفاده شود. به منظور ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشجومعلمان در این برنامه درسی، لازم است که ارزشیابی به قصد رایه بازخورد و بهبود در یادگیری و عملکرد دانشجویان انجام گیرد و به عنوان بخشی از تجربه یادگیری تلقی شود. لذا، برای انجام ارزشیابی می توان از راهبردها و ابزارهای متعدد از قبیل خودسنجی، مشاهده عملکرد فراگیر در یادگیری متقابل، سنجش هم سالان، چک لیست، پوشه کار، و...، در جریان ارزشیابی های مستمر و پایانی استفاده کرد. همچنین با توجه به نقش مهم و اساسی معلمان در اجرای برنامه درسی پیشنهاد

غلام بهادر مطلق ، غلامعلی احمدی ، صادق نصری ، محمدرضا امام جمعه

می شود تا با تشکیل دوره های ضمن خدمت اثربخش دانش، آگاهی و شناخت معلمان از مفاهیم، مولفه ها و عناصر برنامه درسی سواد عاطفی را افزایش دهند تا بتوانند مهارت های یاد دهی و یادگیری خود را در این زمینه افزایش دهند. دانشگاهها و مراکز متولی تعلیم و تربیت از جمله دانشگاه فرهنگیان باید جهت گیری خاصی در ارتباط با برنامه درسی سواد عاطفی تنظیم کند و مفاهیم، اصول و اهداف این برنامه درسی را در اختیار مدرسان و فراگیران خود قرار دهند.

منابع

Aguilar, P., Lopez-Cobo, I., Cuadrado, F& Isabel, B(2019). Social and Emotional Competences in Spain: A Comparative Evaluation Between Spanish Needs and an International Framework Based on the Experiences of Researchers, Teachers, and Policymakers. ORIGINAL RESEARCH published doi: 10.3389/fpsyg.2019.02127

Aspelin, J. (2019). Enhancing pre-service teachers' socio-emotional competence. *The International Journal of Emotional Education*, 11(1), 264–283.

Bailey, Tim. (2003). "Shared Reading in the Upper Grades? YOU BET!." *Instructor* 112.6: 31. Academic Search Complete. Web. 2 Apr. 2015.

Bar-on, R. and Parker, J.D.A. (2014). *Handbook of Emotional intelligence*, San Francisco Jossy-Bass.

Barnfather, N., & Zaytoon, A. "Empathy and Personal Experiences of Trainees in an Emotional Literacy and Persona Doll Programme in South Africa." *South African Journal Of Psychology* 42.4 (2012): 598-607. Academic Search Complete. Web. 1 Apr. 2015.

Benavot, A. (2015). Literacy in the 21st century: Towards a dynamic nexus of social relations. *International Review Education*, 61, 273–294. <https://doi.org/10.1007/s11159-015-9463>

Biale, Z.(2020). Literacy: Gateway to a World of Exploits. *International Journal of Education & Literacy Studies* ISSN: 2202-9478

Buckley, M., Storino, M., & Saarni, C., (2003). Promoting emotional competence in children and adolescents: Implications for school psychologists. *School Psychology Quarterly*, 18(2), 177-191.

Bunn, Stan. "Keeping Kids Connected: How Schools and Teachers Can Help Students, Feel Good about School...and Why that Matters." Oregon Department of Education. (2000): 1-127. Web. 4 May 2015

Cadima, J., Verschueren, K., Leal, T., & Guedes, C. (2016). Classroom interactions, dyadic teacher–child relationships, and self–regulation in socially disadvantaged young children. *Journal of abnormal child psychology*, 44(1), 7-17

Camilleri, S., Caruana, A., Falzon, R. and Muscat, M. (2012) "The promotion of emotional literacy through Personal and.Social Development: the Maltese Experience," *Pastoral Care in Education: An International Journal of Personal, Socialand Emotional Development*, Vol. 30, Issue 1: 19-37. UK: Routledge.

Carnwell, R. & Baker, S. (2007). A Qualitative Evaluation of a Project to EnhancePupils' Emotional Literacy Through a Student Assistance Programme. *PastoralCare in Education* 25 (1), 33–41.

Cefai, C., & Cavioni, V. (2013). *Social and Emotional Education in Primary School: Integrating Theory and Research into Practice*. Springer Science & Business Media

Clark, MS., & Fiske, ST. Affect and cognition. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 1982.

Corcoran, R. P., & Tormey, R. (2012). How emotionally intelligent are pre-service teachers? *Teaching and Teacher Education*, 28(5), 750-759.

Cornelius-White, J. (2007). Learner-centered teacher-student relationships are effective: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 77(1), 113-143.

Cuukcu, Z. (2012). The effect of hidden curriculum on character education process of primary school students [White paper]. Retrieved from [Acadeia.edu: file:///C:/Users/shannongarcia/Downloads/19-libre.pdf](http://Acadeia.edu:file:///C:/Users/shannongarcia/Downloads/19-libre.pdf)

Department for Education and Skills (2005). *Excellence & Enjoyment, Social & Emotional Aspects of Learning Guidance*. Nottingham UK: DfES

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child development*, 82(1), 405-432.

Greenberg, M. T., Domitrovich, C. E., Weissberg, R. P., & Durlak, J. A. (2017). Social and emotional learning as a public health approach to education. *The Future of Children*, 13-32

Edwards, F. (2021). The Influence of Emotio on Preservice Teachers as they Learn to Assess Student Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 46(4). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2021v46n4.2>

Ezkiya, M & Darban Astaneh, Al. (2003). *Applied research methods*, Kayhan Publications

Eyal L, Gil E. (2020). Design patterns for teaching in academic settings in future learning spaces. *British Journal of Educational Technology*, 51(4): 1061-1077.

Garner, PW.(2010). Emotional competence and its influences on teaching and learning. *Educ Psychol Rev*; 22(3): 297-321.

Gliebe, S. K. (2012). "Strategies to Foster Emotional Intelligence in Christian Higher Education." *Christian Higher Education* 11.4: 253-259. Academic Search Complete. Web. 6 Apr. 2015

Goleman, D.(1997). *Emotional Intelligence, why it can matter more than IQ*. Bantam, New York, NY: Bantam Books.

Govinda, R., & Biswal, K. (2014). Literacy Policies in South, West, and Central Asia. In *Regional Perspectives on Literacy Policies, Strategies and Financing. Emerging Trends in Adult Literacy*. Paris: UNESCO

Greenberg, M. T., Kusche, C. A., Cook, E. T., & Quamma, J. P. (1995). Promoting emotional competence in school-aged children: The effects of the PATHS Curriculum. *Development and Psychopathology*, 7, 117-136.

Gu, Q., & Day, C. (2007). Teachers resilience: A necessary condition for effectiveness. *Teaching and Teacher education*, 23(8), 1302-1316.

Haddadi, M. (1395). *Media Literacy and Education*, Sprout Growth, 51[in Persian]

Hagenauer, G., Hascher, T & Volet, S. E.(2015). Teacher emotions in the classroom: associations with students' engagement, classroom discipline and the interpersonal teacher-student relationship. *Eur J Psychol Educ*, 30:385–403 DOI 10.1007/s10212-015-0250-0

Hooman, Haidar Ali (2003). Knowledge of scientific method in behavioral sciences (basics of research). Tehran: Parsa Publications. [in Persian]

Hagenauer, G., Hascher, T & Volet, S. E.(2015). Teacher emotions in the classroom: associations with students' engagement, classroom discipline and the interpersonal teacher-student relationship. *Eur J Psychol Educ*, 30:385–403 DOI 10.1007/s10212-015-0250-0

Huitt, W. (2009). A systems approach to the study of human behavior. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved April 2018, from <http://www.edpsycinteractive.org/materials/sysmdlo.html>

Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.

Jones, S. M., Bouffard, S. M., & Weissbourd, R. (2013). Educators' social and emotional skills vital to learning. *Phi Delta Kappan*, 94(8), 62-65.

Kelly, B., Longbottom, J., Potts, F., & Williamson, J. (2004). Applying emotional intelligence: exploring the PATHS curriculum. *Educational Psychology in Practice*, 20, 221-240

Larsson, B., & Drugli, M. B. (2011). School competence and emotional/behavioral problems among Norwegian school children as rated by teachers on the Teacher Report Form. *Scandinavian Journal of Psychology*, 52(6), 553-559

Maleki, Hassan (1394). Curriculum (practice guide) is the second, 18th edition, Mashhad message is sent.

Matson, J. L. (Ed.). (2017). *Handbook of Social Behavior and Skills in Children*. Springer

Matthews, B. (2006). *Engaging Education: Developing Emotional Literacy, Equity and Co-education*. England: Open University Press.

Madalinska-Michalak J (2015) Developing emotional competence for teaching. *Croatian Journal of Education* 17(2): 71–97.

Mehrmohammadi, M.(2012). Teacher Education Curriculum and Its Collaborative Implementation Model: A Transformative Strategy for Teacher Education in Iran. *Journal of Theory & Practice in Curriculum* 1 (1): 2013, 5-26.. [in Persian]

Miyashiro Matsumoto, R. I.(2012). Dropout Prevention in Latino Middle School Students Using Emotional Literacy. Partial Fulfillment of the Requirements for The degree of Master of Arts in School Counseling. The Faculty of Adler Graduate School.

Nemec, M, A.(2014). *Enhancing Emotional Literacy: A Critical Case Study of Multiple Stakeholders' Perspectives and Effects of a Whole-School Approach*. A thesis submitted to the Australian Catholic University in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.

Nikolajeva, M. (2013). "Picturebooks and Emotional Literacy." *Reading Teacher* 67.4: 249- 254. Academic Search Complete. Web. 2 Apr. 2015

Nordenbo, S. E., Larsen, M. S., Tiftikçi, N., Wendt, R. E., & Østergaard, S. (2008). *Laererkompetenser og eleveres læring i førskole og skole. Ett systematisk review utført for kunnskapsdepartementet, Oslo*. [Teacher competences and pupil achievement in pre-school and school; in Danish]. Danish Clearinghouse for Educational Research. Köpenhamn: Danmarks Paedagogiske Universitetsskole.

Palomera, R., Fernández-Berrocal, P., & Brackett, M. A. (2008). Emotional intelligence as a basic competency in pre-service teacher training: Some evidence. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 6(2), 437-454.

Pillen, M., Beijaard, D. & den Brok, P. (2013). Tensions in beginning teachers' professional identity development, accompanying feelings and coping strategies. *European Journal of Teacher Education*, 36(3), 240–260. <https://doi.org/10.1080/02619768.2012.696192>

Rodriguez Alcocer., L. A.(2019). *Social-Emotional Competencies In Pre-service Teachers*. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree in Doctor of Philosophy. The University of Western Ontario.

Roorda, D. L., Koomen, H. M., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher–student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of educational research*, 81(4), 493-529.

Sabol, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher-child relationships. *Attachment & Human Development*, 14(3), 213–231.

Schonert-Reichl, K. A., Kitil, M. J., & Hanson-Peterson, J. (2017). *To Reach the Students, Teach the Teachers: A National Scan of Teacher Preparation and Social & Emotional Learning*. A Report Prepared for CASEL. Collaborative for academic, social, and emotional learning.

Sheehan, K, & O'Reilly, T. (2012). The case for scenario-based assessments of reading competency. In J. P. Sabatini, T. O'Reilly, & E. R. Albro (Eds.), *Reaching an understanding: Innovations in how we view reading assessment* (pp. 19–33). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Education.

Srivastava, N. (2017). *Literate Schools*. Retrieve Oct 23, 2020 from <https://medium.com/literate-schools/literacy-in-mathematics-aac1611197e2>

Steiner, C. and Perry, P. (1997). *Achieving Emotional Literacy*. London: Bloomsberry Publishing.

Stevens, J. E. (2012, April 23). *Lincoln high school in Walla Walla, WA, tries new approach to school discipline—suspensions drop 85%*. *Aces Too*

High. Retrieved from <http://acestoohigh.com/2012/04/23/lincoln-high-school-in-walla-walla-watries-new-approach-to-school-discipline-expulsions-drop-85/>

Strauss, Anselm. And Corbin, Juliet (1998/1395). *Fundamentals of qualitative research techniques and stages of production of grounded theory*. Translation: Ebrahim Afshar. Tehran, Ney. [in Persian]

Sue, C & Jill, B .(2009). *The Emotional Curriculum A Journey Towards Emotional Literacy*. ISBN 978-1-4129-1237-2

Sutton, R., & Wheatley, K. (2003). Teachers' emotions and teaching: A review of the literature and directions for future research. *Educational Psychology Review*, 15(4), 327-358. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1026131715856>.

UNESCO (2005). *Aspects of Literacy Assessment: Topics and issues from the UNESCO Expert Meeting, 10 -12 June 2003*. Retrieved Oct 25, 2020 <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media>

UNESCO Institute for Statistics (2019). Retrieved March 7, 2020 from <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.FE.ZS?locations=SS>

Whitehurst, Grover. (2015). "Dialogic Reading: An Effective Way to Read to Preschoolers." *Reading Rockets*. Web. 20 May 2015

Williams, J. (2014). *Job satisfaction and organizational commitment*. <http://portal.edu.chula.ac.th/pub/III2014/III2013>.

Wubbels, T., Brok, P., den, Tartwijk, J., & Levy, J. (2012). *Interpersonal relationships in education: An overview of contemporary research*. Rotterdam: Sense Publishers.

Zins, J. E., & Elias, M. J. (2007). Social and emotional learning: Promoting the development of all students. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(2-3), 233-255